

DONATORSKA SLIKA IZ L. 1385 V TURNIŠČU

I. NAJDBA IN OPIS SLIKE

France Stelè

Sredi avgusta 1928 sva s pokojnim M. Sternenom odkrila na pritličnem pasu severne stene prezbitarija stare župne cerkve v Turnišču obsežne ostanke večfigurne donatorske slike. Ostanke močno okrnjene fresko slikarije so pokrivali pritličje zapadne obočne pole prezbitarija od slavloloka do dvojnega prehoda v zakristijo, kjer se nahaja znani napis z letnico 1385; vključeni so bili brez razmejnitve v pritlično slikarijo prezbitarija, ki je predstavljala hermelinovo preprogo.

Slikarija je bila pokrita s tenko plastjo apnenega beleža; odstranjevanje je bilo zelo težavno, toda uspešno, ker je šlo za čist fresko način in je bilo mogoče belež brez posledice za slikarijo močiti in strgati. Rezultat tega čiščenja je razviden iz fotografije, ki je bila takoj za tem narejena. Pokazalo pa se je, da je ohranitev samo fragmentarna in da manjkajo glave vsem svetniškim figuram. Kakor se iz fotografije vidi, je bil spodnji del uničen vsled razkranjanja ometa, kar je povzročila vlaga. Na desni spodaj je ves desni ogel z ometom vred odpadel; isto velja za desni konec slikarije. Ves vrhnji del pa je bil uničen, ko so na tem mestu v baročni dobi vzdali vrata iz zakristije za dohod na prižnico. Tako je bil ohranjen samo še srednji vodoravni pas, ki je k sreči vseboval vse bistvene dele kompozicije. Takoj je bilo jasno, da gre za donatorsko sliko izredne velikosti in sicer za priprošnjo donatorske družine Mariji z Jezusom. Celotna slika je bila okrog 250 cm široka in okrog 160 cm visoka (prim. sl. 23, 24, 25 in 26).

Slika je predstavljala na desni na masivnem gotškem sedežu brez naslonjala pod skrajno poenostavljenim giottovskim baldahinom sedečo Marijo z Jezusom. Baldahinasti sedež je s figurama vred premaknjen diagonalno proti levi in se nahaja na sorazmerno visoki, spredaj poligonalno zaokroženi, polkrožno nazobčani podnožni plošči. Sedež sam je masivno pravokoten z gladko, gotško okvirno napuščno prifilirano vrhnjo ploščo. Baldahim se razvija nad pravokotno osnovo in ima ravno streho, katero opirata ob straneh iz hrbtišča stopnjevano konzolasto razviti stranski ličnici. Vrh prednje strani strehe baldahina in leva ličnica sta uničeni. Marijina glava, Jezusovo čelo in desnica so uničeni. Oblečena je Marija v rdečo suknjo in umazano olivno zelen plašč, ki je potegnjen od leve proti desni čez kolena; izpod

Sl. 23. Turnišče, stara cerkev, suplikacijska slika Ladislava I. Bánfija iz leta 1385

Sl. 24. Turnišče, Ladislav I. Bánfi s sinovoma na suplikacijski sliki iz leta 1585

plašča molita konca zelo ostro prirezanih črnih čevljev. Glava je bila rahlo nagnjena na levo in odeta v belkasto, po robu nabrano tenčico, potegnjeno z desnim koncem pod vratom k desni rami. Z desnico opira, držeč ga pri desnem boku, golo, s prozorno tenčico od pasu do kolen prekrito dete, ki se na pol stoji prevrača na levo, z levo sega nazaj po okroglem predmetu, ki ga drži Marija z levico, z desno pa je verjetno blagoslavljal. Levo od podnožja prestola je drug nižji poligonalni podij, čigar naprej štrleči kot je krožno izrezan. Na podiju kleči v rdečkaste hlače in malo čez pas segajoč kratek ohlapen suknjič oblečen starec s polno, sivo brado. Roke ima molitveno sklenjene in drži v njih navpično navzdol razvijajoč se napisni trak, na katerem ni več sledov napisa. Glava je obrjena v polprofil k gledalcu, oči so uprte v Marijo. Levo od njega, nekoliko v ozadju je deskast, v diagonalo proti levi v ozadje postavljen sedež s hrbtnim in ročnim naslonjalom s podobo sedeče figure, ohranjeno do prsi in podobno kakor pri Mariji čez kolena drapiranim plaščem vinsko rdeče barve. Levo ob sedežu v ospredju kleči v podobni molitveni pozi kakor starec otrok nežnih let, za njim levo drug večji otrok v enaki pozi, za tem nekoliko v ozadju toda tesno ob njem pa v viteško obleko oblečen mož s črno kratko in ostro prirezano brado. Roki sklepa v molitvi in drži dolg trak brez sledov napisa; trak se razvija vodoravno proti Mariji mimo sedeče figure in nad glavo starca. Levo od te skupine stoji do vratu in ramen ohranjena figura moža v viteškem oklepu s plastično okrašenim ohlapnim pasom. Z desno roko kaže na skupino pred seboj in jo predstavlja Mariji, držeč navzgor proti desni razvijajoč se nečitljiv trak, levo pa opira na sulico. Za njim levo nekoliko v ozadju je v vrhnjem delu uničen stolp s polkrožno završeno odprtino, v kateri kleči v oranžnorumeno obleko oblečena deklica z molitveno sklenjenimi rokami, izza nje pa se prikazuje še ena, kakor se zdi, tudi otroška glava.

Splošni smisel slike je kljub fragmentarni ohranitvi jasen: Mariji, patroni turniške cerkve, se priporoča rodbina četverih oseb, katerih verjetno medsebojno razmerje je: starec je oče mlajšega moža z dvema še nedoraslima otrokoma. Njihovo prošnjo podpirata patrona obeh starejših, ki sta pa žal oba tako poškodovana, da je njuno zanesljivo agnosciranje nemogoče. V smislu srednjeveškega pojmovanja so figure patronov skoraj dvakrat tako velike kakor njuni varovanci. Med vrati stolpa prikazajoči se dve otroški figuri pa po vsem položaju ne spadata k upodobljeni rodbini.

V tu sledečem poskusu identificirati naslikane donatorje se je T. Bogyai odločil za 1356 umrlega slavonskega bana Nikolaja I. Bánfija, lastnika Turnišča in patrona turniške cerkve, njegovega sina Ladislava I., umrlega pred 1398 in njegovega sina Žigo, umrlega med 1410—1420, roj. 1372 ali 1375. Nedoločljive patrone bi bilo sicer mogoče smatrati za ostanke Nikolaja in Ladislava, starostna razmerja bi se pa tudi nekako strinjala. Nikolaj bi bil ob smrti 66 leten, Ladislav 1383 štiridesetleten, Žiga desetleten. Težavo pa vidimo v tem, da je prezrta druga otroška figura; dvoma se rešimo samo, če dopustimo domnevo, da je imel Ladislav še enega mlajšega, v nežni mladosti

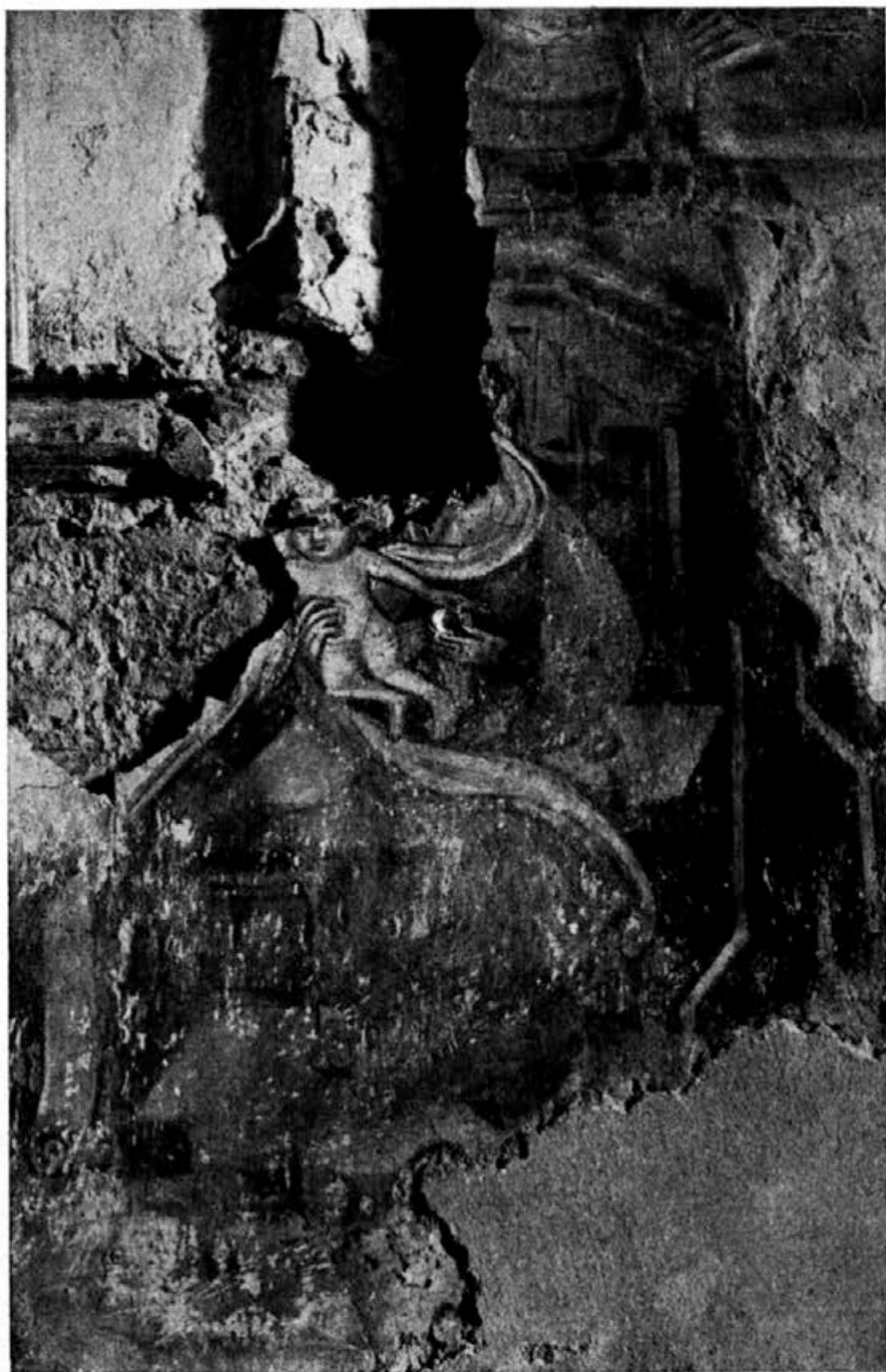
Sl. 25. Turnišče, Nikolaj I. Bánfi na suplikacijski sliki iz leta 1583

umrlega otroka, ki ga viri ne omenjajo; očeta Nikolaja pa je upošteval kot najpomembnejšo osebnost v zgodovini svoje rodovine, čeprav je bil že mrtev. Vsaka kombinacija z drugimi člani rodbine Bánfi, kakor jih podaja Bogyaijev rodovnik, pa ne dopušča niti toliko verjetnosti, čeprav sta Štefan I. in Janez imela po dva sinova, ki bi pa vsi bili ob času postanka slike najmanj po 17 let stari.

Položaj slike, ki pripada po plasti svojega ometa nedvomno tretji slikariji na tej steni, tisti, ki je datirana z letom 1385 in ki ji pripada vrsta apostolov nad njo, govori za čas postanka kakor ga označuje letnica nad vrati. Pa tudi če dopustimo misel, da slikar iz leta 1385 iz neznanega vzroka ni dovršil svojega dela in je pritičje podobno polkupoli apside doslikal šele 1395 Janez Akvila, se položaj za presojo ne spremeni dosti in so kombinacije z otroki še bolj neugodne. Da gre za člane rodbine Bánfi, kar pomeni potomce bana Nikolaja, je nedvomno, ker je ta rodbina imela patronat nad cerkvijo in se je kot dobrotnica njena vidno uveljavila tudi l. 1389 z grboma na obeh straneh slavoloka v ladji cerkve. Uganko votivne slike bi nam bila mogla pomagati razrešiti tudi nagrobna plošča, ki se je nahajala v tlaku sredi vstopa izpod slavoloka v prezbiterij in ki se dobro vidi na moji fotografiji izpred kakih 25 let (sl. 27). Plošča je bila sicer skoraj popolnoma izlizana in je bil napis že nečitljiv; s pomočjo genealogije, ki nam je sedaj na razpolago, pa bi bila mogoče vseeno še izdala ime pod seboj pokopanega. Kolikor se spominjam, je bil na nji upodobljen isti (Bánfijev) grb, ki je naslikan na obeh straneh slavoloka v ladji. Zato je danes kljub slabi ohranitvi treba obžalovati, da je za časa madjarske zasedbe Prekmurja v zadnji vojni, ko je madjarski spomeniški urad izvršil v ti cerkvi hvalevredna restavracijska dela, ta plošča pri urejanju razdrapanega tlaka izginila in za enkrat ni sledu o njej; ni izključeno, da se nahaja pod novim betonskim tlakom.

Žal, usoda ni prizanesla tudi slikariji sami. Ko smo namreč l. 1928 slikarijo odkrili, je nastopil hud pomislek proti podobam brez glav, češ da ljudstvo takega stanja ne bi preneslo. Bili smo pred alternativo, da slikarijo zopet pobelimo ali pa da jo snamemo in prenesemo v muzej. Odločili smo se za zadnje, na kar je pristal tudi takratni župnik, čeprav se je kasneje ta zadeva razpihala malo da ne do mednarodne afere, češ da Jugoslovani uničujemo spomenike, ki so važni za madjarsko zgodovino. Zadeva se je namreč takole končala: S pokojnim M. Sternenom sva slikarijo zalepila in to iz dveh razlogov, prvič ker so tisti čas ruvali iz stene leseni okvir vrat, ki so vodila iz zakristije na prižnico, pa se je bilo bati, da se pri tem okruži še več slikarije kakor se je že doslej; zalepiti pa jo je bilo treba tudi za nameravano snetje. Podiranje vratnega okvira je res toliko pretreslo okolico, da se je kljub prelepljenju precejšen del slikarije pred najinimi očmi sesul. Ostanek nato nisva snela, ampak sva jih pustila na steni, kjer jih je Sternenski preslikal z vzorcem hermelinove preproge, ki je pokrival prvotno vse pritičje razen dela z donatorsko sliko. Tako bi bilo ohranjeni ostanek mogoče o priložnosti odkriti.

Turniška donatorska slika vzbuja izreden interes, ker predstavlja v našem in v srednjeevropskem gradivu enega redkih zgodnjih pri-

Sl. 26. Turnišče, Marija z Detetom na supl. sliki Ladislava I. Bánfija iz l. 1585

merov upodobitve donatorjev s težnjo po individualizirani podobi. Če ima Bogyai prav, ko veže postanek te slike na važen dogodek v rodbini patronatske družine, turniške cerkve, na delitev posesti l. 1381, bi bil povod zanjo podoben onemu, ki ga domneva za pravtako donatorsko in portretno obeleženo votivno podobo Marije zaščitnice s plaščem na Ptujski gori, ki je nastala dobrih petindvajset let po turniški, A. Stegenšek. En in drugi primer je v razvoju donatorske podobe v svoji ikonografski skupini izreden. V obeh primerih je težnja po portretnem izrazu nekaterih upodobljenih nedvomna, čeprav je rezultat še močno kvatročentesko konvencionalen. Ta doslej v srednjeveški umetnosti neznana težnja se opira na splošno zapadno evropski razvoj k portretnemu realizmu, ki je v XV. stol. slavil prva zmago slavja na Nizozemskem in v Italiji.¹ Že pri Giottu je bila portretna težnja, čeprav še v konvencionalnem okviru, jasno izražena. Stopnjevala se je v delu njegovih naslednikov v Italiji in v raznih deželah zapadne Evrope. Do turniškega primeru zelo podobne oblike se je razvila posebno v severni Italiji in odtod vplivala v srednjo Evropo od srede XIV. stol. dalje, to je prav v času, ki mu pripada tudi postanek naše slike. Zadostuje naj samo par nesistematično nabranih primerov. Vselej gre za vrsto kleččih, po patriarhalnem redu oče, mati, otroci, katere priprošnjiki in patroni priporočajo največkrat Materi božji. Tako imamo na sliki Matere božje v S. Zeno v Veroni² naslikanega kleččega donatorja s sinom, ki ju patron predstavlja Materi božji. Pravo izhodišče za turniški tip pa so primeri kakor dva skupinska donatorska portreta članov rodbine Porro iz lombardske šole v oratorijih v Mochiolo in v Lentate.³ Na prvi sliki je upodobljen član rodbine Porro klečeč z modelom cerkve, ki ga poklanja Mariji, njegova žena s štirimi otroci za seboj in še druga klečeča žena s prav toliko otroci za seboj. Slika je iz okr. 1365. Na drugi sliki je okr. l. 1370 upodobljen klečeč z modelom cerkve kakor prejšnji član iste rodbine, za njim pa žena, trije sinovi in tri hčere. Pri glavni osebi gre obakrat nedvomno za portretno potezo.

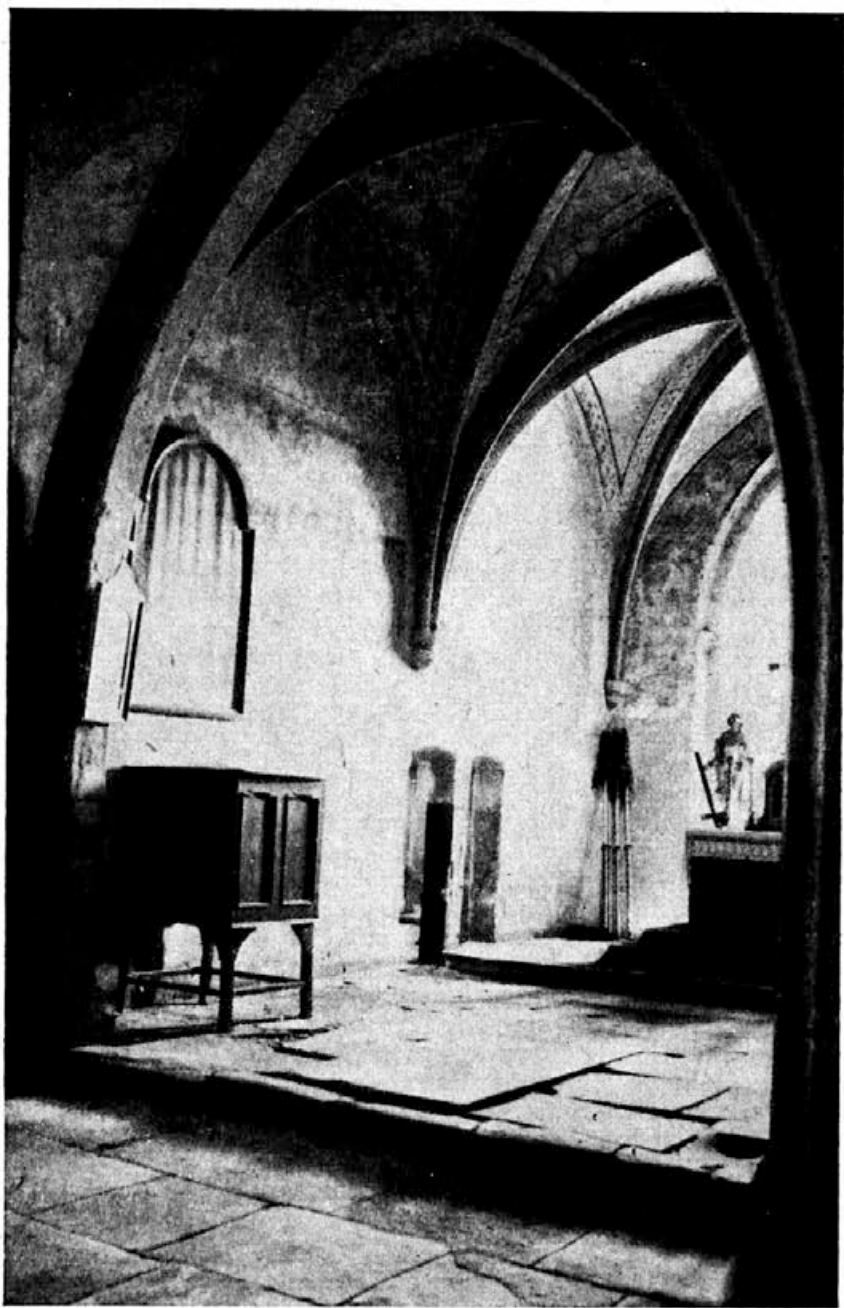
Podobno je treba tudi pri turniški sliki računati s portretno težnjo pri obeh moških figurah, čeprav še vedno v konvencionalni obliki. Izvor je treba iskati v italijanskih pobudah, za katere govori tudi celotni kompleks Marije z otrokom na tronu, češčene od donatorjev.

Posledica direktnih ali indirektnih italijanskih pobud je tudi oblika trona, ki ga v drugi inačici poznamo z dela slikarja Janeza Akvile Radgonskega tudi iz Veleméra iz okr. 1378. Izhodišče za to obliko prostorninsko perspektivno določno zajete predmetnosti je pri znanih giottovskih konceptih spredaj odprtih prostornin kakor je n. pr. na konzole oprti strop nad mizo na sliki Smrti viteza iz Celano pri Sv. Frančišku v Assisi ali v poljudnem slikarstvu Južne Tirolske podobna

¹ H. Keller, Die Entstehung des Bildnisses am Ende des Hochmittelalters, Dunaj 1939.

² R. van Marle, The Development of the Italian Schools of Painting IV. zv., sl. 91.

³ R. van Marle, o. c., IV. zv. fig. 124 in 125.

Sl. 27. Turnišče, notranjščina prezbitarija stare župne cerkve,
v tlaku nagrobna plošča rodbine Bánfi

rešitev v Rojstvu Janeza Krstnika v Boce, cerkev S. Giovanni in Villa.⁴ Baldahinski tron, čeprav izrazito gotske oblike, se je uveljavil tudi že pri Giottu in njegovih naslednikih. Navajamo samo najbolj znano Giottovo Madonno v Uffizih v Firenci in Bernarda Daddija triptih v Akademiji v Firenci iz okr. 1334.⁵ Ta tron je dobil v severnoitalijanskih šolah preprostejšo, masivno leseno konstruktivno obliko, ki jo kaže posebno veronsko slikarstvo. Primer je že zgoraj citirana slika iz S. Zeno, kjer je ta oblika dvakrat zastopana.⁶ V teh veroneških primerih gre sicer za sedež brez baldahina, pa vendar nedvomno za prehodno stopnjo od omenjenih giottovskih pobud k velemérski in turniški.

Nenavaden se zdi posebno način, kako je turniška votivna slika vključena v celoto slikarije prezbiterija. Vendar je prav v vplivnem področju veroneškega slikarstva na južnem Tirolskem dokazana tudi ta oblika vključevanja figuralnih tem v navadno čisto krasilno obliko z motivom preprog in zaves poslikanega pritličnega dela teh prostorov. Čeprav ne gre v nam znanih primerih za portretne teme v okviru pritlične slikarije, gre pa vsekakor za podoben neoddeljen način vključevanja figuralnih slik v pritlični zastor. V zvezi s turniško slikarijo je zanimivo tudi, da gre v teh primerih za zastor iz hermelinovih kožic, ki ima namen podčrtati plemiško ozračje dane prostornine. Dva primera sta v kastelu v Avio na južnem Tirolskem. Starejši primer iz 1. ali 2. desetletja XIV. stol. je v t. zv. Cassetta dei soldati, mlajši pa je v Camera d'amore iz 1370—1780.⁷ V starejšem primeru gre samo za hermelinov zastor brez slik. V mlajšem primeru pa so vključene v zastor figuralne slike, predstavljajoče srednjeveško zasnovano alegorično upodobitev Amorja in drugo. Slike se prikazujejo v presledkih zaves, pa deloma tudi pred njo. Isti slikar, ki pripada lombardskemu krogu trecentističnega slikarstva, je razvil ta motiv v kastelu Lanzi blizu Bergama dalje tako, da je pred ozadjem poslikanim s hermelinovo zaveso upodobil prizore z motivi zabav med vitezi in damami.

Turniška slika je torej izrazit primer plemiškega ozračja, izraženega v likovni umetnosti. V drugi polovici XIV. in v prvih desetletjih XV. stol. se je prav v srednji severni Italiji in v sosednjem južnem Tirolskem uveljavilo slikarstvo z viteškimi temami in zapustilo značilne primere v gradovih Avio, Trescorre, Torre Aquila v Trientu, Roncolo v Bocnu in v Palazzo Nero v Coredu.⁸ V vseh teh primerih gre za profano slikarstvo. Turniška donatorska slika in posebno tudi ciklus legende sv. Ladislava v ladji so odmev teženj po uveljavljenju iste stanovske obeležene kulture v cerkvenem prostoru.

⁴ R. van Marle, o. c., fig. 18 in A. Morassi, Storia della pittura nella Venezia Tridentina, sl. 122.

⁵ R. van Marle, o. c. III., sl. 98 in 209.

⁶ R. van Marle, o. c., IV. zv. sl. 91.

⁷ A. Morassi, Storia della pittura nella Venezia Tridentina dalle origini alla fine del quattrocento, fig. 129 in 142.

⁸ A. Morassi, Storia della pittura nella Venezia Tridentina dalle origini alla fine del quattrocento, str. 261—349, La pittura cavalleresca.

II. KOGA KAŽEJO PODOBE DONATORJEV NA TURNIŠKI SLIKI?

Dr. Tamás Bogyai, Egerndach, Chiangau

I.

Za določitev istovetnosti donatorjev, naslikanih na uničeni freski v svetišču turniške cerkve in s tem za spoznanje svojega zgodovinskega pomena nudi sama naslednja oporišča.

Podoba ni bila z oltarjem zvezana kulturna slika, toda neodvisna je bila tudi od istočasno dogotovljene vrste slik v svetišču. Prav tako je samo dodatek na spodnjem delu stene, okrašenem z vzorcem hermelineve kozuhovine, torej ni mogla imeti naloge, da bi kazala zasluge naročnikov slikarije iz 1383. leta.

Gotovo pa je, da je tu upodobljenim osebam šlo v cerkvi odlično mesto, sicer bi ne mogle dobiti mesta na tako veliki sliki in prav v svetišču. Ker so patroni imeli posebno pravico »sedes in choroc«,¹ je mogoče sklepati, da gre za člane družine, ki je imela patronat nad cerkvijo. Že iz fresk cerkve je mogoče določiti, da je samo ta družina mogla biti lastnica patronatskih pravic in odlik. V vsej cerkvi namreč najdemo grbe samo levo in desno od slavoloka, kjer so bili za ljudstvo v ladji na vidnem mestu: po en simetrično razvrščen grb dolnjelendavske družine Bánfi, iz veje Hahot, izvirajoče iz rodu Buzad. Drugod, prav ob donatorjih, se ni pojavila slika grba, gotovo zato, ker so patroni cerkve »sami med seboj«, v notranjosti cerkve, imeli za nepotrebno pri poedinih osebah rabo grba, ki je predstavljal poreklo in častno stopnjo.

V umetnostnozgodovinski strokovni literaturi imenujemo navadno take vrste upodobitve votivno sliko. Ta oznaka pa je preveč ozka in bi bila za to podobo primerna le tedaj, ko bi odkrili, da so jo dali narediti kot izpolnitev neke obljube. Po našem mnenju je mnogo primernejši predmetno-ikonografski naziv »suplikacijska slika«. Prav tako je na osnovi dolgih napisnih trakov in na osnovi neštetihih pozno srednjeveških analogij gotovo, da slika ne prikazuje navadne častilne molitve (adoratio), ampak prošnjo molitev (supplicatio). Celo vsa slika sama ni bila drugo kot v neminljivo obliko, v sliko in pisanje zajeta oblika roteče molitve, ki ne izgine kot beseda, marveč še dolga stotletja potem poziva tudi gledalce poznih dob prav tako k molitvi.

Mesto oseb na stenski sliki je moglo približno ustrezati mestu, ki so ga v resnici zavzemale v svetišču cerkve. Molilci so kleče obrnjeni na desno, kjer v smeri resničnega oltarja sedi zavetnica cerkve Devica Marija z otrokom Jezusom. V primeri z dvema klečečima odraslima moškima so za njimi stoječi svetniki nadnaravne velikosti, toda vendar niso predmet češčemja. Oni ne sprejemajo molitve, niti je ne posredujejo, marveč jo le podpirajo, oziroma eden od njih skupno moli s svojim varovancem. Zato moremo trditi, da to niso priložnostni pa-

¹ Na to me je prijazno opozoril univ. prof. József Holub.

troni, katerih češčenje je prešlo prav tedaj v modo, marveč da sta to stalna, to je imenska patrona dveh odraslih donatorjev.

Oba odrasla in ob mlajšem klečeča dečka predstavljajo nedvomno tri generacije: starega očeta s sinom in vnukoma. (Na levi strani slike, med vrati klečeča dva otroka ne moreta spadati k njim, marveč sta le štafažni figuri). Verski namen slike, kot sploh vsake molitve, je bil pridobivanje zaslug in odpuščanja in s tega gledišča je mogel biti na drugem mestu klečeči moški srednjih let, druga generacija, važnejša oseba, kot pred njim klečeči oče. Tudi iz njegove roke izhajajoči molilni trak ni le mnogo daljši, kot je starček, marveč gre pred patronom poslednjega (kot da bi ga tudi ta držal) in vodi naravnost v Madoni. Razen tega drži tudi njegov lastni patron še poseben napisni trak v svoji roki.²

Mogoče je, da je v besedilo molitvenih trakov bilo prav tako vpleteno ime upodobljencev, kot na avtoportretih Janeza Akvile. Toda ta besedila so docela nečitljiva. Pri obrazih si je slikar nedvomno prizadeval, doseči podobnost, toda za določitev istovetnosti nedostaja vsakršno primerjalno gradivo. Določitev slike moremo torej poskusiti zgolj na osnovi zgodovinskih virov, oziroma moramo poiskati na k sreči dovolj dobro znanem rodovnem drevesu krajevne posestniške družine, ki je imela patronat nad cerkvijo, tiste osebe, na katere bi se mogli nanašati podatki, ki jih moremo razbrati iz slike.

II.

Krajevna in cerkvena zgodovina. Ozemlje, na katerem leži danes Turnišče, je bilo sredi 13. stoletja v posesti rodu Jwre, ki je bil verjetno južnoslovanskega porekla.³ To posestvo, imenovano »Chernech«, je 1265. leta prišlo kot zamenjava v last Hahota IV., ki je bil po poreklu iz veje Hahot rodu Buzád in ki je bil tudi gospodar gradu v sosednji Dolnji Lendavi.⁴ Njegovi nasledniki, dolnjelendavski Bánfiji, so bili lastniki tega ozemlja, dokler ni izumrla vsa rodbina, izvzemši prvi desetletji 14. stoletja (približno 1301—1319), ko so v času bojev za prestol po izumrlih Arpadovcih Ivan Köszezi in njegovim potomci, ki so podpirali Vaclava in Otona, imeli zaseden dolnjelendavski grad in pripadajoča mu posestva rodu Buzád, ki so bili pristaši Anžujcev.⁵

Chernech je 1267 imel že tudi cerkev in je moral biti važen kraj v okolici. Tudi so morali pripadniki rodu Jwre v cherneški cerkvi priseči ob priliki izmirjenja, ki je po kraljevem posredovanju končalo med njimi in dolnjelendavskimi Hahoti od 1260 trajajoči prepir in je rod Jwre po zamenjavi in nakupu prepustil Hahotom tisti del svojih se-

² Na južni steni ladje, poslikani 1389, skupno molita podobno vsak s posebnim napisnim trakom edini donator in njegov zavetnik na suplikacijski sliki vidni poleg prizora z lovom na jelena.

³ Karácsonyi János: Magyar nemzetségek a 14. század közepéig. II. 115.

⁴ Karácsonyi, n. d. II. r. t. Wenzel, Arpádkori Uj Okmánytár VIII. 130.

⁵ Karácsonyi, n. d. II. 129, 153—4, 163.

verno od potoka Ledave ležečih posestev v smeri Dolnje Lendave, ki so ga že 1265 prepustili in ki je mejil na posestvo Chernech.⁶

Tudi v desetinskem popisu iz 1334 najdemo omembo »Sancte Marie de Churnuch«. Ortway napačno zamenjuje to med »Lyndva« in »Nempti« (Lenti) našeto župnijo z vasjo Kiscsernec, ki leži dalje na jugovzhod ob Muri.⁷ Menimo, da ima prav Fr. Kovačič, ki istoveti cerkev »Sancte Marie de Churnuch« s cerkvijo Device Marije v Turnišču.⁸ Že Csánki je ugotovil, da tistega Chernech, ki je ležal na ozemlju »Chernech županije« zapadno od Lendave, danes ni mogoče več najti pod tem imenom.⁹ Toda listine pravijo, da je prav v tej župniji Chernech ležalo Turnišče,¹⁰ o katerega cerkvi imamo prvi posredni podatek, ko je omenjen tam župnik.¹¹

Turnišče se prvič pojavi pod madžarskim imenom istega pomena »Toronyhely« (Tunhel) 1323 v zvezi z gradom Dolnja Lendava v privilegiju, s katerim je kralj Karel II. potrdil dolnjelendavskemu Miklavžu (vnuku zgoraj omenjenega Hahota IV.) lastnino družinskih posestev, ki jih je pridobil nazaj od Köszeških in ki so mu kot nova donatio bila znova darovana.¹² Madžarsko ime (1323: Tunhel, 1379: Toronhel) kaže, da je stal v tem kraj manjši grad. Krajevna imena, tvorjena z z besedo »torony« (n. pr. Terestyéntornya, Csáktornya, drugo Turnišče v Medmurju, Tornyiszentmiklós ob Krki) v 13.—14. stol. pomenijo vsa kraj z manjšim zasebnim gradom. Iz dveh besed sestavljeno krajevno ime kaže v madžarščini na pozni nastanek, najzgodnjeje v 13. stol. Verjetno je veja Hahot rodu Buzád postavila manjšo trdnjavo za obrambo najvažnejše točke ozemlja, da bi si zagotovila posest, ki jo je dobila 1265. Morda je to storil prav Nikolaj, ko je dobil nazaj očetu nasilno odvzeto posest, da bi preprečil podobne napade, kot so jih priredili Köszeški. Središče ozemlja pa je mogel biti prav Chernech, kjer je stala že tudi župnijska cerkev in so 1267 sem zato poslali pripadnike rodu Jwre k prisegi.

Ob »turnu«, ki ga je postavil rod dolnjelendavskih Hahotov, je mogla nastati podložniška vas, ki so jo imenovali po pozornost budeči in v življenju prebivalstva važni plemiški utrdbi. Vas, ki je imela po podložniških in ledinskih imenih v delitveni listini iz 1389 (divisio) mešano madžarsko in slovensko prebivalstvo, se je, tako kaže, v prvi polovici 15. stol. docela zlila s sosednjim Chernechom. Poslednji se po Csánkijevih podatkih zadnjič omenja 1428 kot od Turnišča ločen kraj.¹³ Kar naravno je, da je namesto starega Chernech stopilo v nazornem doživetju osnovano ime Turnišče-Toronyhely, 1466 omenjajo že žup-

⁶ V okolici Jošeca in Radmožancev. Karácsonyi, n. d. II. 115.

⁷ Ortway: Magyarország egyházi földleírása a 14. század elején. II. 735.

⁸ Fr. Kovačič, Gradivo za prekmursko zgodovino. I. Topografija in zemljiski gospodje v 13. in 14. stoletju. ČZN XXI, 1926, 7.

⁹ Csánki D., Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. III. kötet. Zala megye.

¹⁰ Holub: Zala megye története a középkorban III., 246. (rokopis v arhivu Zalske županije).

¹¹ Holub, n. d. r. t.

¹² Csánki, n. d. r. t. Karácsonyi, n. d. II. 132.

¹³ Csánki, n. d. in Holub, n. m.

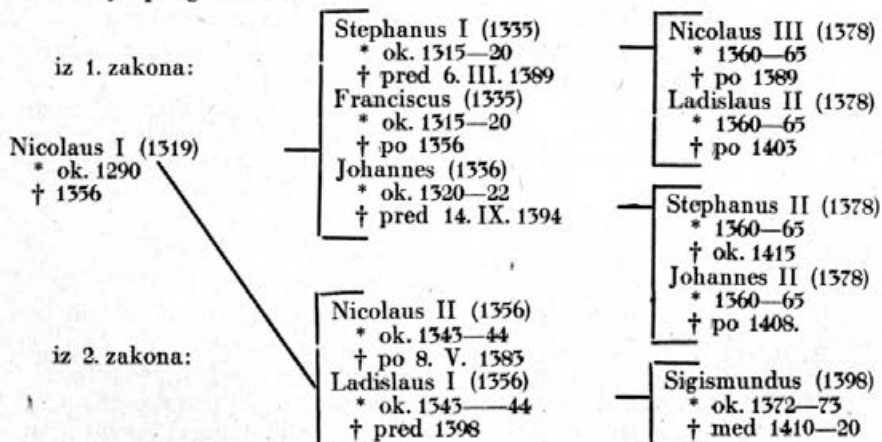
nika v Thurnistya.¹⁴ Pomembnost kraja kaže tudi to, da so prvi po imenu znani njegovi župniki (1466: Hernycze, 1501: Michael¹⁵) obenem bili tudi vicearchidiakoni beksinskega archidiakonata zagrebške škofije (vicearchidiaconus de Bexin).

Svetišče stare turniške cerkve moramo imeti tedaj za chernechko cerkev, obstoječo že 1267. Intenzivnejša organizacija veleposestva in zlasti nova naselbina okoli plemiške utrdbe je tudi mogla zelo pomnožiti število župljanov in zato je bilo potrebno, da so v 14. stol. prizidali k cerkvi iz 13. stoletja še danes stoječo veliko ladjo.

Patronat je naravno imela dolnjelendavska veja Hahot, edina posestnica v pokrajini, in iz nje izvirajoča družina Bánfi, katere člani so tudi še po razdelitvi posestev skupno upravljali zadeve cerkva, ležečih na nekoč skupnem posestvu in tedaj spadajočih pod njihov patronat.¹⁶

III.

Genealogija. Rodovnik posestnikov Turnišča v 14. stol. kaže naslednja preglednica:¹⁷

Nikolaj je bil več kot 20 let veliki župan zalske županije (1324—42 in 1349—51), dvakrat kraljičin veliki konjar (1334, 1342—43) in dva-

¹⁴ Holub, n. m.

¹⁵ Kovačič, n. m.

¹⁶ Zalamegye története, okmánytár (kratkó Zal. o.) II, 279, iz l. 1398.

¹⁷ Rodovno drevo je prirejeno po Karácsonyju, n. d. II, 116—117 in Wertnerju Moru, A Buzád-Hahót nemzetség. Turul XVI, 1898, 65 s sledečimi bistvenejšimi razlikami in dopolnili: Najmlajša sinova bana Nikolaja, ki se pojavita po ostalih 20 let pozneje, sta se po njunem mnenju rodila iz nekega drugega zakona. Kraljevi privilegij iz 1379 (Drž. arhiv Dl. 6586) sicer imenuje Nikolaja in Ladislava polbrata Štefanovega in Janezovega. Običajni izraz (fratres uterini) bi sicer kazal na izvor od skupne matere, toda ker iz dednostnega reda itd. določno vemo, da so bili sinovi vsi Nikolajevi pravi otroci, moramo prisoditi to rabo navedenega izraza pisarjevi nepazljivosti (prim. Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Budapest 1946, 355, 360). Oba zakona razložita veliko starostno razliko med brati. Docela smo prezrli Nikolaja, ki ga Karácsonyi navaja med Francem in Janezom, ki ga pa Wertner istoveti z dru-

krat slavonski ban (banus Sclauoniae, 1343—46, 1355—56). Velik pomen je imel v avstrijskih, hrvaških in dalmatinskih vojnah Karla I. in Ludovika Velikega.¹⁸ Ob svoji smrti 1356 tedaj ni zapustil svojim otrokom le z novimi kraljevimi donacijami pomnoženega ogromnega premoženja in družbenega ugleda, marveč se zdi, da je mogel svojim precej starejšim, iz prvega zakona rojenim sinovom še zagotoviti na kraljevskem dvoru veljavo v javnem življenju. Štefan I. je 1368 comes Zaguriensis,¹⁹ 1381—84 je obenem z bratom Janezom I. slavonski ban. O mlajšem sinu Štefana I. Ladislavu vemo, da je bil v kraljevi službi 1394—95, starejši sin Janeza I. Štefan pa je 1391 prav tako bil v kraljevi službi.²⁰

Sinova iz drugega zakona sta bila toliko mlajša, da sta šele po očetovi smrti dosegla odrasla leta (vsaj dopolnjeno dvanajsto leto). Iz lastne moči že nista mogla najti zveze z dvorom in o nobenem ni znano, da bi opravljal kako častno službo.

Skupna posest je obstajala še 25 let po očetovi smrti. Ustrezno madžarskim pravnim običajem je najstarejši sin Štefan nastopal kot družinski poglavar in splošno sta med živečimi štirimi brati bila vodilna iz prvega zakona izvirajoča, dokaj starejša sinova Štefan in Janez, ki sta tudi skupno opravljala službo slavonskega bana in, kot kaže, vedno gojila skupnost. Štefan večkrat sam²¹ ali skupno z Janezom nastopa tudi v imenu obeh mlajših bratov v premoženjskih stvareh, ki je o njih odločal kralj, celo donatio jim je vsem izposloval.²² 1379. l. skupno nastopajo Štefan, Janez in najmlajši Ladislav tudi v imenu Nikolaja.²⁴ Med obema mlajšima bratoma je bil odločujoči Ladislav, najmlajši brat. Kraljica je ukazala razdeliti tudi skupno posest med Štefana in Janeza na eni, med mlajša Nikolaja in Ladislava na drugi strani prav na Ladislavovo pritožbo, ki jo je vložil v Nikolajevem

gim Nikolajem, ki se sicer navaja samo skupno z najmlajšim Ladislavom. Menimo, da more biti v listini iz 1335, priobčeni v Zal. o. I. 295, omenjeni Nikolaj samo napaka namesto Janeza, ki manjka in ki ni mogel biti mnogo mlajši od svojih bratov. Wertnerjevo sklepanje na osnovi ugotovljivih rojstnih datumov je nemogoče. Rojstni čas smo izračunali na osnovi tega, da je v zasebnih listinah, govorečih o gmotnih stvareh, le tedaj imelo smisel omenjati otroke, če so že dosegli zakonito starost (legitima aetas: 14 let) ali so bili vsaj odrasli (puberes: dopolnili 12. leto), prim. Eckhart, n. d. 331. Glede Ladislavovega sina Sigismunda doslej vsaj ni znana taka listina. Toda pri njem kaže posebno krstno ime termin post quem, leta 1371—72, ko se je madžarski kralj Ludovik I. s prisego zavezal, da bo dal svojo hčer za ženo sinu cesarja Karla, ki so ga krstili za Sigismunda po svetem burgundskem kralju, katerega je njegov oče posebno častil (prijazno obvestilo doc. Lajosa Vayerja). Če pregledamo navedeno Karácsonyijevo veliko delo v treh zvezkih o zgodovini družin, moramo ugotoviti, da je to ime na Madžarskem pred načrtom tega zakona docela neznano. Za imeni posameznih članov je v oklepaju navedena letnica prve omembe v listinah.

¹⁸ Karácsonyi, n. d. II. 129—130. Wertner, n. d. 65.

¹⁹ Zal. o. II. 26.

²⁰ Wertner, n. d. 24. Zal. o. II. 253.

²¹ N. pr.: 1361: Zal. o. I. 628, 1362: r. t. 514.

²² 1366: Zal. o. II. 9.

²³ 1368: Zal. o. II. 26.

²⁴ Drž. arhiv Dl. 6586.

imenu. O razdelitvi posestva, ki ga je zavlačevala Janezova odsotnost, je vasvárski kapitelj izdal listino 16. avgusta 1381.²⁵ 27 turniških hub so tedaj razdelili, 13½ hube je pripadlo Štefanu in Janezu in prav toliko Nikolaju in Ladislavu. Odslej so se poti starejših in mlajših bratov dokončno ločile; 1383-ga sta Štefan in Janez že posebej dobila donacijo.²⁶

Tudi skupni delež obeh starejših bratov so si pozneje dalje delili, na eni strani Janez, na drugi pa sinova tedaj že umrlega bana Štefana. O tem govori listina vasvárskega kapitlja z dne 6. marca 1389, ki ima posebno vrednost zaradi poimenskega naštevanja podložnikov.²⁷ Podoba je, da je drugi del vasi ostal nerazdeljen in tako je postala po Nikolajevi smrti, ki zadnjič nastopa 1383-ga, Ladislavova veja največji posestnik Turnišča. 1398. l. tudi Ladislav ni več živel in njegov sin Žiga sam nastopa ob svojih bratrancih Ladislavu II., sinu Štefanu I. in ob Štefanu II. ter Janezu II., sinovih Janeza I.²⁸

Žiga si je tudi prizadeval, da bi si ohranil prednost, ki se je ob razdelitvi posesti kazala njemu v prid in da bi jo celo povečal. Za to se mu je tedaj nudila prilika, ko so na začetku 15. stol. vsi trije njegovi bratanci stopili na stran pretendenta za prestol Ladislava Neapeljskega in je edini on iz družine ostal zvest kralju Sigismundu Luksemburžanu. 1403-ga je Sigismund sicer izposloval pomilostitev njegovim bratrancem, ki so se izneverili, toda za ceno, da so vse njihove dednostne pravice, ker ni imel sina, prešle na njegove tri hčere oziroma, če teh ne bo, na najbližje moške sorodnike.²⁹ Z Janezovimi sinovi, se zdi, je ostal v dobrih odnošajih; z njegovo najstarejšo hčerjo se je poročil Janezov starejši sin Štefan II. Njegov sin Štefan je 1404-ga z oboroženo četo napadel Ladislavova turniška, dobrovniška in druga posestva, odvedel tlačane in povzročil drugo škodo.³⁰

Listine o razdelitvi posestev, ki so sicer zelo podrobne, nikoli ne omenjajo turniške cerkve, ker ni bila zasebna plemiška cerkev, marveč cerkev stare župnije, katere patronat so po že omenjeni listini iz 1398 tudi nadalje skupno opravljali. Podobno molče spisi tudi o »turnu«, ker je tudi posest tega ostala nedvomno skupna, saj je bil potreben vsem bratom ali bratrancem, ki so imeli v Turnišču posestva.

IV.

Določitev slik donatorjev. Osebe, upodobljene na 1383 narejeni suplikacijski sliki, moremo v smislu dosedanjih izvajanj iskati v prvi vrsti med udeleženci delitve l. 1381.

Upoštevati je treba, da je bil ta rodovnik sestavljen po listinah, ki se nanašajo na zemljiško posest in vsebujejo sevé samo tiste rodbinske

²⁵ Drž. arhiv Dl. 6801.

²⁶ Fejér: Codex Diplomaticus X/1. 72.

²⁷ Drž. arhiv Dl. 7469.

²⁸ Zal. o. II. 279.

²⁹ Drž. arhiv Dl. 8902. Tako posinovljenje je prizadelo pravice stranskih dedičev, v tem primeru Sigismundovih bratrancev. Eckhart, n. d. 353.

³⁰ Drž. arhiv Dl. 9099.

člane, ki so dosegli »zakonito starost« (vsaj 12 let).³¹ Zato je prav mogoče, da se o otroku, ki je umrl pred 12. letom ali tudi pozneje, pa za ta čas rodbina nima v listinah izpričanih posestnih zadev, ni ohranil spomin.

Zaščitnik starega moža, ki zavzema med tremi rodovi prvo mesto, postava v širokem plašču, je tako zabrisan, da ga ni mogoče identificirati. O predstavniku drugega rodu, kleččem na drugem mestu, ki je pa glede na verski namen slike važnejši, vemo to, da moramo njegovega zaščitnika iskati med viteškimi svetniki, dalje, da je 1383-ga imel dva nedoletna otroka. Najzanesljivejše izhodišče se nam tedaj nudi tukaj.

Med štirimi brati, ki so tedaj imeli posest v Turnišču, je imel najstarejši Štefan tedaj že dva odrasla sinova. Tudi k manjšemu, Ladislavu, bi pristojal viteški svetnik, toda ta ni imel otroka in končno, zakaj bi naj manjkal njegov brat Nikolaj, ki je tedaj še živel? Tudi Janez je imel že odrasla sinova Štefana in Janeza. Viteški svetnik — zaščitnik ne pristoja nobenemu, razen če mislimo, da je Štefan nosil ime prvega madžarskega kralja. Proti temu pa ne govori samo priljubljenost prvega mučenca v srednjem veku, marveč prav popolno nedostajanje slik o kultu kralja Štefana v bogatem slikarskem okrasu v Turnišču, Martjancih in Veleméru, kjer ne manjka tudi madžarskih snovi. Odločilno pa je to, da sta oba sinova šele dokaj pozneje, vsaj po l. 1403 ustanovila družino.³¹

Podobno odpade tudi Nikolaj, ki menda nikoli ni imel družine. Ostane tedaj Ladislav, edini, ki mu je patron svetnik-vojak in ki je v času postanka te slike gotovo imel sina Sigismunda; kakor izpričuje njegovo redko krstno ime, je ta mogel biti l. 1383 največ 10 do 11 let star. Njega lahko pričakujemo na sliki, ne pa njegovih bratrancev, ki so že l. 1378 dosegli »zakonito starost« (vsaj 12 let), ker so bili takrat sprejeti v listino o zasebno pravni pogodbi. Leta 1383 so bili to že vojnoobvezni mladeniči. O kakem bratu Sigismunda pa listine molče. Treba pa je upoštevati tudi, da se prav ta veja rodbine najbolj redko omenja in se tudi Sigismund šele leta 1398, ko je že dorasel, po očetovi smrti prvič omenja. Zato je prav mogoče, da je imel še enega brata, ki pa je prej umrl.

Mlajši mož in njegova sinova, katera vidimo na veliki »suplikacijski sliki« iz l. 1383, more torej biti samo Ladislav, sin bana Nikolaja, s svojima sinovoma. Od teh poznamo iz virov samo Sigismunda, tako da prinaša turniška slika tudi dopolnilo k rodovniku, sestavljenem po listinah. V tem primeru pa starec ne more biti drug kot tedaj že davno umrli ded: Nicolaus banus de Lidva inferiori. Kar je vidno iz njegovega zabrisanege in pomanjkljivega patrona, ne govori proti identifikaciji s svetim Miklavžem.

³¹ Prim. op. 17.

³² Drž. arhiv Dl. 8902.

Pomen slike. Podobno skupno nastopanje živih in mrtvih na epitafih v 14. stol. ni redkost, toda to služi zveličanju ali spominu rajnega. Pozneje je vse bolj prihajal v ospredje zadnji nagib. Rajniki je tedaj glavna oseba, ki jo tudi živi družinski člani podpirajo v prošnji za odpuščanje grehov.³³

Turniška suplikacijska slika pa je bila narejena 27 let po smrti bana Nikolaja in kot kažejo napisni trakovi, razporeditev in različna dolžina teh v snov skrepenelih molitev, niti ni bila narejena v korist rajnega, marveč v prid živih, za njim klečečega sina in vnukov. Verski nagib upodobitve rajnega pa je mogel v bistvu biti isti, na čemer splošno temelji suplikacijska slika nagrobnikov in sploh navada postavljanja epitafov: v smislu nauka o vicah in občestvu svetnikov je koristna in celo potrebna molitev živih, kakor tudi ostala zaslužna dejanja za zveličanje rajnega.

Naročilo turniške suplikacijske slike je moglo biti vsekakor tako Bogu všečno, za odpuščanje zaslužno dejanje, najsi je bilo uresničenje obljube ali zgolj splošni izraz pobožnega spoštovanja in ljubezni. Iz tako pridobljenih milosti je želel sin pridobiti spoštljiv delež za očeta, o katerega zaslugah in ugledu pri potomcih najbolje priča to, da so po njem nazvali vso družino za dolnjelendavske Bánfije.

V sliki izraženo spoštovanje in hvaležnost pa že ni moment čisto verskega značaja. Suplikacijska slika postaja obenem tudi spominska slika, ki tukaj v Turnišču, daleč od družinskih grobov in stalnega bivališča, ohranja spoštovanje do prednika.³⁴ Vse to pa zopet kaže na iste duhovne korenine, kot jih imajo epitafi in ustreza tistemu pozno srednjeveškemu pojmovanju, ki se ni zadovoljilo zgolj z oznako groba, marveč je imelo za dostojno, spominjati se rajnega razen na grobu še na čim več krajih (v križnem hodniku cerkve, družinski kapeli) z drugo nagrobno ploščo, epitafom ali z grbovim ščitom itd.³⁵

Upodobitev rajnega pa je mogla imeti morda še neki drugi verski nagib. Skoro celo življenjsko dobo po smrti bana Nikolaja, ko je izginil smrtni strah in spokorniški duh kužnih let sredi 14. stol., je mogel daleč od groba dobiti oče, ki je pridobil ime in premoženje, na sliki mesto ne kot trpeč grešnik, potreben zemskih molitev, marveč morda tudi on kot priprošnik.

Ta predstava ni mogla biti v nasprotju z dogmatiko,³⁶ izviral je resnično iz nove vere in je verjetno najbolje ustrezala tudi tisti sliki, ki so jo — ne brez slehernega namena — o njem potomci izoblikovali

³³ M. Lutze: Das plastische Bildepitaph in Deutschland. Diss. Leipzig 1931, 31, 33, 43.

³⁴ Slutiti moremo, da so lendavsko vejo Hahotov oziroma Bánfije pokopavali v cerkvi frančiškanskega samostana v Szemenye. Med tem ko so po pričevanju obledelega nagrobnika Magdaleno Bánfi pokopali 1583 v Turnišču, je bil frančiškanski samostan v Szemenju s cerkvijo že dokaj časa spremenjen v obmejno utrdbo proti Turkom.

³⁵ Harald Keller: Die Entstehung des Bildnisses am Ende des Hochmittelalters. Römische Jahrbuch für Kunstgeschichte III. 1959, 345.

³⁶ Lexikon für Theologie und Kirche III. 979, IV. 364.

in iz družinske koristi tudi širili. Kult rodovnega drevesa v srednjeveški viteški kulturi je splošno znan in je vodil k idealiziranju prednikov, k nastanku družinskih mitov. V tem pozno srednjeveškem češčenju prednikov pa je nedostajal verski element, ki smo ga tu predpostavljali. Prav ta pa je bil značilen za tisto spoštovanje, katero so izkazovali kralji iz anžujeske hiše, ki so vladali skoro vse 14. stoletje, madžarskim kraljem iz arpadove hiše, katere so imeli za svoje prednike. Oni so s tem samo nadaljevali izročilo Arpadovcev, ko je za časa njihovega krščanskega kraljestva v kultu »sancti reges« v vladarski družini dalje živelo vzhodno pogansko češčenje prednikov, izvirajoče iz dobe konjeniško nomadske kulture. »Sveti kralji« pa jim sčasoma niso pomenili samo od Cerkve kanoniziranih svetnikov, marveč tudi druge člane dinastije. Anžujevci so prav s tem skušali zakriti svoj tuji izvor in dokazati, da so resnično krvni dediči krone svetega Štefana, da so si osvojili in po možnosti še v stopnjevani meri gojili dinastični prakult »sancti reges«. Za časa njihove dolge vlade se je dvorna kultura razžarela po vsej državi z dotlej nevidno silo. Njenemu vplivu se niso mogli odtegniti tudi dolnjelendavski ban Nikolaj in njegovi potomci, pa se mu tudi niso marali umakniti. Celo nasprotno. Nikolajev sin Ladislav, ki pa niti ni imel dvornih zvez, je dal krstiti svojega sina na ime Sigismund, ki je prišlo v modo pod vplivom ženitnega načrta med hčerjo madžarskega kralja Ludovika I. in sinom cesarja Karla IV. Sigismundom. Mogoče je zato sklepati, da si je prizadeval po vzoru kraljev na neki način posvetiti spomin svojega očeta, ki je družini pridobil premoženje in ime.

Potem ko poznamo položaj bratov, ki so si delili dediščino bana Nikolaja in njih medsebojno razmerje, moremo imeti kar za gotovo, da je slikanje podobe že davno umrlega očeta v turniški cerkvi pomenilo tudi tako versko nadahnjeno družinsko poveličanje.

Med tem, ko so novi okras vsega svetišča v smislu dolžnosti patronatskega vzdrževanja zemljiških gospodov morali naročiti vsi štirje bratje, ki so bili v Turnišču v enaki meri posestniki, skupno, je dal izvršiti to sliko očitno Ladislav sam.

Dva starejša brata, Štefan in Janez, sta bila tedaj še drugod zaposlena, bila sta slavonska bana in dobila sta tudi od kraljice Marije posest.³⁷ Nikolaj je, kot smo videli, docela v ozadje potisnjena nepomembna osebnost. Ladislav, ki je bil brez službe in se je mogel v prvi vrsti ukvarjati s svojimi posestvi in je, kot kaže, stalno bival v sosednji Dolnji Lendavi,³⁸ je izrabil to prednost položaja in je poleg slikanega okrasa, narejenega od vse družine skupno v svetišču, kot nekaj nameček dal naslikati to suplikacijsko podobo. To je njegovo in njegovih otrok posebno darilo zavetnici cerkve, Devici Mariji. Zato je ostala podoba zunaj okvira vrste podob, narejenih gotovo po vnaprej določenem ikonografskem programu in je kot dodatek prišla

³⁷ Fejér, n. d. X/I. 72.

³⁸ Že omenjena listina kralja Sigismunda iz 1398 (Zal. o. I. 279), namenjena tedaj živečim bratrancem, imenuje očeta vsakega od njih, toda samo pri Ladislavu, Sigismundovem očetu, rabi oznako: L. de Lindwa inferiori, ki jo redno uporablja tudi pri banu Nikolaju.

v spodnji stenski pas, ki je sicer brez vsakega figuralnega okrasa. V svetišču cerkve pa je tudi to mesto tako opazno in odlično, da slika kar demonstrativno razglša: Ladislav z otroki vred ima do deleža, pridobljenega pred dvema letoma ob delitvi, ki se je dogodila na njegovo zahtevo, prav tako neizpodbitno, krvno pravico, kot jo imata njegova starejša brata.

Potem ko vemo, da je prav najmlajši Ladislav povzročil razdelitev družinske skupnosti in se je skušal nasproti obema najstarejšima bratoma osamosvojiti, moramo sklepati, da suplikacijska slika ni bila namenjena samo kot Bogu všečno, zaslužno in prošnje dejanje, marveč je imela vsaj v enaki meri namen, dokumentirati okrepljeni položaj najmlajšega sina. To poslednje pa ni bilo namenjeno tujcem, marveč prav cerkev obiskujočim sorodnikom in domačinom. Zato tudi ni bilo potrebno dodajati grba, ki bi označeval pokolenje.

Tu še ni sledu o osebnem kultu renesančnega okusa, o zanimanju za osebnost, ki je samo sebi namen, iz katerega se je rodila portretna umetnost novega veka. Vsa podoba je značilno srednjeveška, katere nastanek v bistvu razlagajo gornji prepletajoči se verski in družinsko politični nagibi. Prav zato pa bo tudi zgovorni vir zgodovine ne le lendavske družine Bánfijev, marveč tudi izredno bogate slikarije turniške cerkve.

(Iz madžarščine prevedel dr. V. Novak)

Le tableau de donateurs de 1383 à Turnišče

Les auteurs commencent par donner une description du tableau de donateurs de Turnišče de 1383 qui représente le tableau le plus grand de ce genre connu jusqu'à présent en Slovénie. Il est l'expression des mêmes tendances artistiques dans le milieu aristocratique qu'on relève aussi sur les spécimens de ce genre dans les milieux bourgeois et aristocratiques de l'Italie du Nord dans la 2e moitié du XIVe siècle. Ensuite, les auteurs tentent d'établir, à l'aide de la généalogie de la famille de Hahot-Banfi, qui avait le patronage de l'église de Turnišče, l'identité des donateurs figurant au tableau qui seraient, selon les auteurs, le ban Nicolas, son fils Ladislav et son petit-fils Sigismond.